

Chính sách của Hàn Quốc với Triều Tiên dưới thời Tổng thống Moon Jae-in (2017 - 2022)

Nguyễn Đức Toàn*, Cao Ngọc Thịnh**, Nguyễn Trọng Ngọc Hà***,
Nguyễn Ngọc Quỳnh Như****, Nguyễn Thị Thái Châu*****

Nhận ngày 11 tháng 10 năm 2025. Chấp nhận đăng ngày 26 tháng 12 năm 2025.

Tóm tắt: Sau khi nhậm chức Tổng thống thứ 19 của Hàn Quốc tháng 5/2017, trong nhiệm kỳ của mình, Moon Jae-in đã điều chỉnh chính sách với Triều Tiên cho phù hợp tình hình. Chính sách của Hàn Quốc với Triều Tiên tập trung nhiều hơn vào các phương pháp kinh tế và ngoại giao nhằm đạt được hợp tác và trao đổi với Triều Tiên, đồng thời tránh leo thang căng thẳng để xây dựng lòng tin lẫn nhau giữa hai miền. Cách tiếp cận của chính sách Hàn Quốc đối với Triều Tiên là chuyển từ thế “đối đầu” sang một “đối tác tiềm năng” cho sự cùng tồn tại và hợp tác hướng đến một tương lai hòa bình và thịnh vượng chung. Kết quả của chính sách là Hàn Quốc đã thiết lập được các quan hệ liên Triều, đồng thời duy trì quan hệ song phương hòa bình với các bên liên quan (nhất là Mỹ) đến vấn đề phi hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên. Bài viết nhằm làm rõ nội dung, bản chất của chính sách cũng như kết quả thực hiện trên thực tiễn, trên cơ sở đó đưa ra một số nhận xét khách quan.

Từ khóa: Chính sách, Hàn Quốc, Triều Tiên, Tổng thống Moon Jae-in.

Phân loại ngành: Sử học

Abstract: After inaugurating as the 19th President of the Republic of Korea in May 2017, Moon Jae-in adapted policies towards Democratic People's Republic of Korea to align with the evolving situation throughout his tenure. Republic of Korea's policy towards Democratic People's Republic of Korea prioritized economic and diplomatic approaches aimed at fostering cooperation and exchange, while simultaneously avoiding the escalation of tensions to build mutual trust among the two Koreas. This policy approach marked a shift from a stance of “confrontation” to viewing Democratic People's Republic of Korea as a “potential partner” for coexistence and cooperation, aiming toward a future of peace and shared prosperity. As a result of this policy, Republic of Korea successfully established inter-Korean relations while maintaining peaceful bilateral ties with relevant stakeholders (particularly the United States) regarding the denuclearization of the Korean Peninsula. This paper aims to clarify the content and nature of this policy, as well as its practical implementation results, thereby offering several objective assessments.

Keywords: Policy, Republic of Korea, Democratic People's Republic of Korea, President Moon Jae-in.

Subject classification: History

1. Mở đầu

Kể từ sau Chiến tranh Triều Tiên (1950 - 1953), quan hệ hai miền vẫn rơi vào trạng thái “nóng lạnh thất thường”. Qua nhiều đời Tổng thống, chính sách của Hàn Quốc đối với Triều Tiên luôn có những điều chỉnh cho phù hợp với tình hình, qua đó nhằm nỗ lực hạ nhiệt căng thẳng và thiết lập nền tảng hòa bình lâu dài trên bán đảo. Tháng 5/2017, trong bối cảnh khủng hoảng hạt nhân leo thang ở Triều Tiên¹, nhận thấy mối quan hệ giữa hai miền đang ngượng

*, **, ***, **** Trường Đại học Quy Nhơn.

Email: nguyenductoan@qnu.edu.vn

***** Trường Cao đẳng Huế.

¹ Đây là thách thức lớn nhất mà bán đảo Triều Tiên phải đối mặt. Quốc gia này vẫn đang tiếp tục các hành động khiêu khích hạt nhân và tên lửa, đe dọa hòa bình trên bán đảo, Đông Bắc Á và thế giới. Riêng trong tháng 5/2017, ngay sau khi Tổng thống Moon Jae-in nhậm chức, Triều Tiên đã thực hiện nhiều vụ phóng thử tên lửa,

lạnh ở thập kỷ trước, chính quyền Tổng thống Moon Jae-in ra mắt bằng việc xây dựng chiến lược cải thiện quan hệ liên Triều bằng một chính sách với Triều Tiên phù hợp (Grażyna Strnad, 2025: 38). Tổng thống Moon Jae-in thể hiện cách tiếp cận chuyển từ thể “đối đầu” sang một “đối tác tiềm năng” với quyết tâm thiết lập hòa bình trên bán đảo và khôi phục hợp tác đa phương giữa hai miền, đồng thời thực hiện các hoạt động tích cực hướng tới Triều Tiên và chủ động đóng vai trò trong quan hệ Mỹ - Triều. Với chính sách này, chính quyền Tổng thống Moon Jae-in đạt được kết quả ban đầu là tổ chức thành công ba Hội nghị thượng đỉnh liên Triều năm 2018, hai Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều năm 2018 và 2019, cùng một số cơ chế hợp tác khác giữa Hàn Quốc và Triều Tiên. Mặc dù quan hệ liên Triều qua chính sách của Hàn Quốc với Triều Tiên dưới thời Tổng thống Moon Jae-in không tiến triển như kỳ vọng, song đó là nền tảng để hai miền xây dựng lòng tin lẫn nhau giữa trong việc thiết lập hòa bình trên bán đảo tương lai.

2. Nội dung

2.1. Khái quát về chính sách của Hàn Quốc với Triều Tiên (2017 - 2022)

Chính sách của Hàn Quốc đối với Triều Tiên dưới thời Tổng thống Moon Jae-in là một phần trong các chiến lược chính sách đối ngoại rộng hơn của Hàn Quốc trong khu vực, đặc biệt là Chính sách hướng Bắc mới (New Northern Policy - NNP) nhằm đạt được mục tiêu là mở ra một Cộng đồng Bắc Triều Tiên hòa bình và thịnh vượng với Triều Tiên và Hàn Quốc là trung tâm, với Ủy ban Tổng thống về Hợp tác Kinh tế phương Bắc (Presidential Committee on Northern Economic Cooperation) được thành lập để đóng vai trò là tháp kiểm soát của dự án này. Chính sách đối với Triều Tiên của chính quyền Moon được xây dựng như một “chính sách dài hạn và toàn diện” với mục tiêu tối thượng là đạt được hòa bình và thịnh vượng trên bán đảo Triều Tiên và toàn khu vực Đông Bắc Á (Hannes B. Mosler, 2022: 14).

Tầm nhìn của chính sách được xây dựng trên các nhân tố: “hòa bình trước tiên”, “tôn trọng lẫn nhau”, và “chính sách mở” (Hannes B. Mosler, 2022: 14). Bằng việc đặt “hòa bình” lên hàng đầu nhằm đạt được sự thịnh vượng cho hai quốc gia, chính quyền Moon hướng đến tránh làm phức tạp quá trình đàm phán với Triều Tiên ở nhiệm vụ khó khăn như phi hạt nhân hóa và thống nhất. Với nguyên tắc này sẽ tạo điều kiện thuận lợi để các bên tham gia đàm phán (gồm Mỹ và Trung Quốc) dễ dàng đạt đồng thuận về một loạt vấn đề thông qua nỗ lực chung. Thêm nữa, việc tuyên bố thiện chí “tôn trọng lẫn nhau” là một nguyên tắc quan trọng và là tín hiệu gửi đến Triều Tiên rằng, Hàn Quốc tuân thủ “3 không”: không muốn Triều Tiên sụp đổ, không tìm cách thống nhất bằng bất kỳ hình thức sáp nhập nào, và không theo đuổi một sự thống nhất giả tạo (Bella Wardha Devita Sinuraya, Fahlesa Munabari, 2023: 247). Cuối cùng, toàn bộ các chính sách liên quan đến bán đảo Triều Tiên được tuyên bố là “mở”, nghĩa là chính quyền duy trì sự linh hoạt để điều chỉnh theo tiến triển của quan hệ, đồng thời tạo điều kiện để người dân Hàn Quốc tham gia (Ministry of Unification, 2022).

Cách tiếp cận này không hoàn toàn mới trong các chính sách của Hàn Quốc đối với Triều Tiên. Tuy nhiên, sự khác biệt chính quyền Moon so với các chính quyền cánh hữu trước đây là Tổng thống đã trình bày cụ thể và chi tiết hơn trong chính sách của mình bằng: “ba mục tiêu”, “bốn chiến lược” và “năm nguyên tắc” được theo đuổi thông qua chính sách này. Tựu trung lại, có thể khái quát những nội dung trên như sau:

bao gồm Hwasong-12 (ngày 14/5), Pukguksong-2 (ngày 21/5), Byonggae-5 (ngày 27/5) và tên lửa chống hạm tầm xa Scud-ER (29/5). Điều này đã khiến cho Hoa Kỳ phối hợp với các thành viên khác của Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc áp đặt những biện pháp trừng phạt mạnh mẽ nhất từ trước đến nay đối với Triều Tiên (Kim Cha-jun, 2023:141).

Thứ nhất, “ba mục tiêu” cụ thể được chính quyền Tổng thống Moon Jae-in xác định: 1. Thiết lập hòa bình vĩnh viễn và giải quyết vấn đề hạt nhân Triều Tiên; 2. Phát triển quan hệ liên Triều; 3. Hiện thực hóa Cộng đồng Kinh tế mới (New Economic Community) trên bán đảo Triều Tiên (Ministry of Unification, 2022). Trong “ba mục tiêu” trên, mục tiêu thứ ba có thể đạt được thông qua mục tiêu thứ hai, đó là phát triển quan hệ liên Triều bền vững dựa trên các thỏa thuận hiện có, bao gồm cả việc xây dựng sự đồng thuận quốc gia về chính sách Hàn Quốc đối với Triều Tiên. Ngoài ra, việc hiện thực hóa một Cộng đồng Kinh tế mới trên bán đảo Triều Tiên được xem như một phương thức thực tiễn và khôn khéo để chính quyền Moon thúc đẩy quan hệ chặt chẽ và thịnh vượng giữa hai miền, coi đây là nền tảng quan trọng cho sự sống chung hòa bình trên bán đảo, đồng thời mở rộng ảnh hưởng ra toàn bộ khu vực².

Thứ hai, “bốn chiến lược” trong chính sách được cụ thể là: 1. Áp dụng phương pháp tiếp cận theo từng bước và toàn diện; 2. Giải quyết đồng thời các vấn đề về quan hệ liên Triều và mối đe dọa hạt nhân của Triều Tiên; 3. Đảm bảo tính bền vững thông qua thể chế hóa; 4. Xây dựng nền tảng cho sự thống nhất, hòa bình thông qua hợp tác cùng có lợi (Ministry of Unification, 2022). Nếu như các chính quyền bảo thủ trước đây ở Hàn Quốc luôn coi việc giải thể chương trình hạt nhân của Triều Tiên làm điều kiện quyết định cho đàm phán, hầu như bỏ qua đối thoại và xây dựng lòng tin, thì điểm khác biệt quan trọng nhất của chính quyền Moon là phi hạt nhân hóa không còn là điều kiện tiên quyết cho đàm phán (Hannes B. Mosler, 2022: 16). Do vậy, điều này sẽ mang lại nhiều cơ hội để đạt được những tiến triển trên các lĩnh vực khác. Niềm tin chính trị của Tổng thống Moon Jae-in vào hợp tác và đối thoại đã cho thấy, ông muốn thay đổi động lực quan hệ liên Triều, vốn trải qua những căng thẳng trong các chính quyền trước đó từ hành động khiêu khích do Triều Tiên thực hiện. Việc cải thiện quan hệ liên Triều sẽ đóng vai trò là nền tảng tin cậy cần thiết, từ đó hai bên có thể theo đuổi các cam kết đa phương hiệu quả, đưa tới những kết quả bền vững hơn. Chính quyền Moon nhấn mạnh rằng: “[với tư cách] là bên liên quan trực tiếp, chúng tôi sẽ đi đầu trong việc thúc đẩy hòa giải và hợp tác liên Triều, cũng như thiết lập hòa bình và thịnh vượng chung trên bán đảo Triều Tiên” (Ministry of Unification, 2021).

Thứ ba, trong khi luôn tìm kiếm sự ủng hộ quốc tế và xây dựng niềm tin chính trị cao để cải thiện quan hệ với Triều Tiên, chính quyền Moon đề ra “năm nguyên tắc” nhằm làm rõ lập trường của Hàn Quốc trong chính sách như sau: (1) Hàn Quốc dân chủ; (2) Duy trì hòa bình với nền quốc phòng vững mạnh; (3) Thúc đẩy quan hệ liên Triều dựa trên sự tôn trọng lẫn nhau; (4) Tập trung vào tương tác với nhân dân và đạt được sự đồng thuận; (5) Thực hiện chính sách thông qua duy trì hợp tác quốc tế (Ministry of Unification, 2021).

Với các nguyên tắc trên, chính quyền Moon hướng tới mục đích là khôi phục niềm tin và xóa bỏ căng thẳng giữa hai nước, bởi lẽ chính sách này được hình thành dựa trên các nguyên tắc hợp tác, hòa bình và hòa giải. Việc tiếp cận và thuyết phục Triều Tiên bằng các biện pháp kinh tế và ngoại giao sẽ dễ dàng hơn so với chính trị hay quân sự. Do vậy, tiến hành khôi phục các kênh liên lạc với Triều Tiên vốn bị đóng băng trong thời kỳ trước đó sẽ là hướng ưu tiên trong thực hiện chính sách trên thực tế.

2.1. Triển khai chính sách

2.1.1. Những hoạt động ngoại giao đầu tiên

² Mục tiêu thứ ba này chính là mắt xích cốt lõi liên kết Chính sách hướng Bắc mới (NNP) và Chính sách hướng Nam mới (New Southern Policy - NSP) của chính quyền Moon, bởi nó hình dung ý tưởng “Ba vành đai kinh tế” chạy theo chiều dọc bờ biển phía Tây (Vành đai Biển Vàng - giao thông và sản xuất), chiều dọc bờ biển phía Đông (Vành đai Biển Đông - năng lượng và tài nguyên thiên nhiên), và chiều ngang theo vĩ tuyến 38 (Vành đai DMZ - môi trường và du lịch). Ba vành đai này cùng nhau tạo thành “Bản đồ Kinh tế mới”, với mục tiêu vươn ra lục địa Á - Âu và toàn thế giới (Hannes B. Mosler, 2022:16).

Đối thoại và hành động hướng đến việc ký kết hiệp ước hòa bình với Triều Tiên là sứ mệnh trọng tâm trong nhiệm kỳ của Tổng thống Moon Jae-in. Nhận thức được những hạn chế cố hữu của đối thoại và đàm phán cũng như bài học từ những sự thất bại trước đó, chính quyền Moon đã đề xuất cách tiếp cận hai hướng, trong đó Bình Nhưỡng và Washington tham gia đối thoại song phương để giải quyết vấn đề hạt nhân, trong khi Seoul và Bình Nhưỡng nối lại các cuộc đàm phán về quan hệ liên Triều.

Hai tuần sau khi Tổng thống Moon Jae-in nhậm chức, Bộ Thống nhất Hàn Quốc đã phê duyệt cho các tổ chức nhân đạo được phép tiếp xúc trực tiếp với Triều Tiên lần đầu tiên kể từ sau vụ thử hạt nhân lần thứ tư của nước này vào tháng 1/2016 (Hannes B. Mosler, 2022: 17). Sáng kiến mở rộng quan hệ với Triều Tiên này sau đó được tiếp nối bằng “Sáng kiến Berlin” nhằm tái khởi động đối thoại với Triều Tiên và thiết lập một chế độ hòa bình trên bán đảo. Mục tiêu cốt lõi của sáng kiến này là xây dựng dựa trên các thỏa thuận trước đó và tạo khuôn khổ cho hòa bình liên Triều thông qua cách tiếp cận ở ba yếu tố then chốt: “kiến tạo hòa bình, giữ gìn hòa bình và xây dựng hòa bình” (frstrategie.org). Trong chuyến thăm chính thức Đức, Tổng thống Moon Jae-in đã trình bày chi tiết bài phát biểu tại Berlin ngày 6/7/2017³. Một trong những điểm then chốt là tránh đưa ra bất kỳ tối hậu thư hay điều kiện tiên quyết không thể thực hiện mà lãnh đạo Triều Tiên chắc chắn sẽ bác bỏ; thay vào đó, Tổng thống Moon đề xuất mở các cuộc đối thoại với Chủ tịch Kim Jong-un trên cơ sở gần như vô điều kiện để giải quyết căng thẳng, qua đó thúc đẩy mục tiêu cuối cùng là hòa bình bền vững trên bán đảo. Thêm nữa, Tổng thống Moon Jae-in còn nhấn mạnh ba đề xuất cụ thể khác trong bài phát biểu để triển khai chính sách đối với Triều Tiên bao gồm: cùng nhau ngừng các hành động thù địch tại Khu phi quân sự (DMZ), tổ chức các sự kiện đoàn tụ cho các gia đình bị chia cắt, và tham gia chung vào Thế vận hội Mùa đông sắp tới tại Pyeongchang (Bae Hyun-jung, 2017). Đồng thời, ông cũng nhấn mạnh rằng bất kỳ hành động khiêu khích nào tiếp theo từ Triều Tiên sẽ bị Hàn Quốc đáp trả. Nói cách khác, thông điệp từ bài phát biểu tại Berlin của Tổng thống Moon Jae-in nhằm kết hợp “tương tác và hợp tác”, “vừa cứng rắn, vừa mềm dẻo” đạt được hòa bình trên bán đảo, nơi mà Nam và Bắc Triều Tiên được công nhận, tôn trọng lẫn nhau và chung sống hòa bình (Ruediger Frank, 2017).

Ngày 9/1/2018, cuộc Đối thoại cấp cao liên Triều đầu tiên dưới chính phủ mới của Tổng thống Moon Jae-in đã diễn ra tại Panmunjom⁴. Đây là lần tái khởi động các cuộc hội đàm liên Triều sau khoảng hai năm kể từ cuộc họp giữa các quan chức cấp thứ trưởng vào ngày 11/12/2015. Tại cuộc Đối thoại này, hai bên bàn bạc nhất trí tổ chức các cuộc họp chuyên môn nhằm bàn về việc Triều Tiên tham dự Thế vận hội Mùa đông Pyeongchang do Hàn Quốc đăng cai và tổ chức các cuộc họp giữa cơ quan quân sự để giảm bớt tình trạng căng thẳng quân sự. Hai bên kỳ vọng Thế vận hội Mùa đông sẽ trở thành một lễ hội hòa bình vì sẽ có “những vị khách quý” đến từ Triều Tiên (xinhuanet.com).

Sau Thế vận hội Mùa đông Pyeongchang, tình hình trên bán đảo Triều Tiên đã có những cải thiện nhanh chóng. Ngày 25/2/2018, Triều Tiên đã cử Kim Yong Chol, Phó Chủ tịch

³ Đây là địa điểm lịch sử gắn liền với đàm phán đi đến thỏa thuận thống nhất nước Đức năm 1990. Năm 1998, Tổng thống Kim Dae-jung đã có bài phát biểu quan trọng tại Đại học Freie Universität Berlin, mở đường cho cải thiện lịch sử trong quan hệ liên Triều dưới chủ đề Chính sách Ánh dương. Điều này đã dẫn tới Hội nghị thượng đỉnh liên Triều năm 2000, giúp Hàn Quốc và Triều Tiên bước vào con đường hòa bình và hợp tác. Năm 2014, Tổng thống Park Geun-hye vốn theo đường lối bảo thủ đã có bài phát biểu tại Đại học Dresden nhằm xây dựng lòng tin với Triều Tiên bằng chính sách “Trustpolitik”. Song nỗ lực này không nhận được sự ủng hộ vì phía Hàn Quốc luôn đặt điều kiện trước tiên là Triều Tiên phải từ bỏ toàn bộ chương trình hạt nhân trước khi tiến hành các cuộc đàm phán (Brendan Howe, Kyung Min Lee, 2016: 96).

⁴ Năm 2018, một cơ hội khác cho một bước đột phá trong quan hệ song phương giữa Triều Tiên và Hàn Quốc đã xuất hiện. Trong bài phát biểu năm mới, Chủ tịch Kim Jong Un đã tuyên bố “nên tháo gỡ những mối quan hệ đang đóng băng”, quay trở lại đàm phán với Seoul (W.J. Dziak, 2018:156).

Ủy ban Trung ương Đảng Lao động Triều Tiên sang Hàn Quốc dự lễ bế mạc Thế vận hội và đã tiếp kiến Tổng thống Moon Jae-in, bày tỏ sẵn sàng tham gia đối thoại Triều - Mỹ, đồng thời nhấn mạnh rằng quan hệ liên Triều và quan hệ Triều - Mỹ cần được phát triển đồng thời (Kim Cha-jun, 2023: 147). Có thể nói, với thông điệp tích cực, cởi mở từ phía Triều Tiên đã mang đến những tín hiệu và hy vọng mới cho các cuộc đàm phán giữa hai bên. Ngày 5/3/2018, Tổng thống Moon Jae-in đã cử đoàn đặc phái viên do Chánh Văn phòng An ninh quốc gia và Giám đốc Cơ quan tình báo quốc gia Hàn Quốc (NIS) dẫn đầu đến Triều Tiên. Kết quả chuyến thăm Triều Tiên vào ngày 6/3/2018 đã được công bố qua thông cáo báo chí, trong đó nêu bật các thỏa thuận quan trọng giữa hai miền: tổ chức Hội nghị thượng đỉnh liên Triều tại Panmunjom vào cuối tháng 4; thiết lập đường dây nóng liên Triều; xác nhận phi hạt nhân hóa của Triều Tiên dựa trên việc giảm thiểu mối đe dọa quân sự và bảo đảm an ninh chế độ, cũng như nhấn mạnh sự cần thiết của đối thoại Triều - Mỹ (korea.kr). Đây là một bước tiến quan trọng để tiến tới giảm căng thẳng quân sự, cải thiện quan hệ Bắc - Nam, thúc đẩy đối thoại và đảm bảo hòa bình, ổn định trên bán đảo Triều Tiên (Choe Sang-Hun, 2018). Tiếp đó, ngày 8/3/2018, đoàn đặc phái viên đã đến Mỹ để chuyển lời mời từ Chủ tịch Kim Jong-un tới Tổng thống Donald Trump. Ngay sau đó, Tổng thống Donald Trump đã đồng ý gặp nhà lãnh đạo Triều Tiên, đồng thời bày tỏ ý định tổ chức Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều vào tháng 5 để đạt được mục tiêu phi hạt nhân hóa (Ali Vitali, 2018).

2.1.2. Ba Hội nghị thượng đỉnh liên Triều năm 2018

Việc thúc đẩy các hoạt động ngoại giao của chính quyền Moon ngay trong thời gian đầu nhậm chức đã mang lại những tín hiệu tích cực từ hai phía và các bên liên quan, góp phần cải thiện quan hệ Hàn Quốc - Triều Tiên, Triều Tiên - Mỹ⁵. Đồng thời, tạo thuận lợi cho các cuộc đàm phán để đạt được những thỏa thuận quan trọng.

Mở đầu bằng Hội nghị thượng đỉnh liên Triều được tổ chức vào ngày 27/4/2018 đã khôi phục liên lạc giữa hai miền Triều Tiên ở cấp cao nhất. Hội nghị diễn ra tại phía nam của Khu phi quân sự Panmunjom. Đây là cuộc gặp đầu tiên giữa lãnh đạo hai nước kể từ năm 2007. Tại Nhà Hòa Bình ở Panmunjom, Chủ tịch Kim Jong-un nhấn mạnh rằng với cuộc gặp này, một trang sử mới đã bắt đầu, một thời kỳ hòa bình từ điểm khởi đầu của lịch sử. Đồng thời những bản tin về các hội nghị thượng đỉnh đã cung cấp một nguồn thông tin hiếm hoi, hướng sự chú ý của mọi người đến ý tưởng chung sống hòa bình giữa hai miền Triều Tiên (Park Jin Hee, 2021: 19-34). Kết quả của Hội nghị là một Bản Tuyên bố về Hòa bình, Thịnh vượng và Thống nhất Bán đảo Triều Tiên (Tuyên bố Panmunjom) được các nhà lãnh đạo hai bên ký ngày 27/4/2018. Theo đó, có ba điểm chính trong Tuyên bố Panmunjom được thông qua chung bao gồm: *Một là*, các bên tuyên bố cải thiện quan hệ song phương, nhấn mạnh rằng việc thống nhất đất nước của nhân dân Triều Tiên là vấn đề liên Triều. Một văn phòng liên lạc đã được quyết định thành lập tại thành phố Gaeseong của Triều Tiên để tái lập các mối liên lạc. Hợp tác văn hóa và gặp gỡ các gia đình ly tán cũng được tuyên bố sẽ được nối lại. Vì mục đích này, các bên cũng tuyên bố sẽ hiện đại hóa kết nối đường bộ và đường sắt giữa hai nước. *Hai là*, các bên tuyên bố sẽ chấm dứt các hoạt động tuyên truyền thù địch và sẽ bắt đầu đối thoại thường xuyên giữa quân đội. *Ba là*, các nhà lãnh đạo của hai miền Triều Tiên tuyên bố sẽ thực hiện các bước để thiết lập hòa bình lâu dài, ký kết một hiệp ước hòa bình chấm dứt Chiến tranh Triều Tiên và đạt được phi hạt nhân hóa hoàn toàn trên bán đảo Triều Tiên với sự hợp tác của cộng đồng quốc tế (C. Knight, 2018).

⁵ Ngày 1/4/2018, trong thư gửi Tổng thống D. Trump, Chủ tịch Kim Jong-un nhấn mạnh rằng ông “hoàn toàn hiểu” và “tăng thêm sự tự tin” trước kế hoạch cải thiện quan hệ Bắc - Mỹ của Trump. Đồng thời ông bày tỏ sẵn sàng làm việc với Tổng thống D. Trump “bằng cả trái tim và sự tận tâm của mình” (stripes.com).

Có thể nói, Tuyên bố Panmunjom không chỉ đơn thuần là một văn kiện ngoại giao của hai miền sau nhiều năm đóng băng mà khiến cho nhân dân hai miền tràn đầy những hy vọng về một nền hòa bình thật sự. Hội nghị đã mở ra giai đoạn mới trong quan hệ giữa hai miền, được đánh giá là một “bước đột phá lịch sử” với kết quả thành công ngoài mong đợi. Tổng thống Moon Jae-in nhấn mạnh rằng, đây là sự kiện đã mở ra một chương mới trong lịch sử, tạo nên “bước chuyển giao quan trọng” tiến tới phi hạt nhân hóa hoàn toàn bán đảo Triều Tiên (Lê Nam, 2018).

Tiếp đó, ngày 26/5/2018, Hội nghị thượng đỉnh liên Triều lần thứ hai đã diễn ra tại Nhà Thống Nhất (Tongilgak), phía bắc Panmunjom. Hai nhà lãnh đạo đã xác nhận sự hợp tác chặt chẽ để bảo đảm thành công của Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều sắp tới (12/6), cũng như đảm bảo phi hạt nhân hóa và hòa bình trên bán đảo Triều Tiên. Đồng thời, việc triển khai nhanh chóng Tuyên bố Panmunjom được tái khẳng định, và hai bên cũng đồng ý tổ chức một cuộc họp giữa các quan chức quân sự nhằm giảm căng thẳng vũ trang, cùng với một cuộc họp của Hội Chữ thập đỏ để tiến hành đoàn tụ các gia đình bị ly tán. Hai nhà lãnh đạo nhất trí sẽ “gặp nhau thường xuyên trong tương lai để thúc đẩy đối thoại và chia sẻ quan điểm, lập trường chung về nỗ lực phi hạt nhân hóa trên bán đảo Triều Tiên” (theguardian.com).

Trong bối cảnh quan hệ giữa hai miền Triều Tiên có những dấu hiệu cải thiện đáng kể sau Hội nghị thượng đỉnh tháng 4/2018, từ ngày 18 đến 20/9/2018, Hội nghị thượng đỉnh liên Triều lần thứ ba được tổ chức tại Bình Nhưỡng. Kết quả quan trọng nhất của Hội nghị lần này là thông qua Tuyên bố chung Bình Nhưỡng tháng 9/2018 và việc ký kết một thỏa thuận ở cấp Bộ Quốc phòng nhằm xây dựng lòng tin và an ninh. Bản Tuyên bố tháng 9/2018 với những nội dung được đề cập cụ thể là: *thứ nhất*, nhiều điều khoản, giải pháp cụ thể liên quan đến biện pháp bảo đảm ngăn ngừa xung đột quân sự trên bán đảo trong Tuyên bố chung Bình Nhưỡng đã thể hiện việc hai miền bước vào trạng thái “kết thúc chiến tranh”; *thứ hai*, lần đầu tiên trong Tuyên bố chung, Triều Tiên cam kết “sẽ đóng cửa vĩnh viễn” khu vực thử tên lửa Dongchang-ri và xem xét đóng cửa vĩnh viễn lò phản ứng hạt nhân Yeongbyeon. Đây là cách thể hiện mới chưa từng có trong quan hệ giữa hai miền; *thứ ba*, hai bên tuyên bố kết thúc chiến tranh, thể hiện mong muốn mở ra chương mới, “bước phát triển lớn”, đưa hòa bình và phát triển trở thành xu thế lớn trên bán đảo Triều Tiên (Hà An, 2018). Điều này cho thấy một bước đột phá, giúp giảm đáng kể căng thẳng quân sự trên bán đảo, góp phần tạo ra bước phát triển mới trong tiến trình phi hạt nhân hóa trên bán đảo Triều Tiên.

2.1.3. Các Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều

Bằng những nỗ lực ngoại giao con thoi trong việc thuyết phục các bên liên quan (chủ yếu là Mỹ) tham gia vào các kênh đối thoại nhằm phi hạt nhân hóa trên bán đảo Triều Tiên, đảm bảo nền hòa bình, Tổng thống Moon Jae-in trở thành nhân tố trung gian đưa tới hai Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều. Khả năng ngoại giao của Tổng thống Moon Jae-in trong quan hệ ba bên Hàn Quốc - Triều Tiên - Mỹ không chỉ thúc đẩy quan hệ liên Triều, mà còn đóng vai trò quan trọng tạo ra những tiến triển đáng kể trong quan hệ Mỹ - Triều. Điều này góp phần phá vỡ bế tắc kéo dài, mở ra kênh đối thoại trực tiếp Mỹ - Triều, giải quyết “nút thắt” an ninh hạt nhân.

Ngày 12/6/2018, Tổng thống Donald Trump và Chủ tịch Kim Jong-un đã gặp nhau tại Singapore. Sự kiện này đánh dấu cuộc gặp đầu tiên giữa các nhà lãnh đạo Mỹ và Triều Tiên kể từ sau Hiệp định đình chiến năm 1953, khơi dậy hy vọng về một thỏa thuận toàn diện nhằm bình thường hóa quan hệ ngoại giao và dẫn đến hòa bình lâu dài trên bán đảo. Phần lớn Hội nghị diễn ra kín, song kết quả của Hội nghị là hai nhà lãnh đạo đã ký kết một Tuyên bố chung Hội nghị thượng đỉnh Singapore (SSJS). Tuyên bố nhấn mạnh: “1. Mỹ và Triều Tiên cam kết thiết lập các mối quan hệ mới phù hợp với mong muốn của nhân dân hai nước vì hòa bình và thịnh vượng; 2. Mỹ và Triều Tiên sẽ cùng nỗ lực xây dựng nền hòa bình, ổn định và lâu dài trên bán đảo Triều Tiên; 3. Tái khẳng định Tuyên bố Panmunjom ngày 27/4/2018, Triều Tiên cam kết hướng tới

phi hạt nhân hóa hoàn toàn bán đảo; 4. Mỹ và Triều Tiên cam kết thu hồi hài cốt của tù nhân và quân nhân mất tích trong chiến tranh, bao gồm việc hồi hương ngay lập tức những người đã được xác định danh tính” (Jonathan Lim, 2018: 104-106). Kết quả của Hội nghị thể hiện sự chiến thắng của ngoại giao trước xung đột, tôn trọng lợi ích của nhân dân hai miền Triều Tiên và thừa nhận rằng hòa bình, hòa giải và tôn trọng lẫn nhau là nền tảng vững chắc cho các cuộc đàm phán toàn diện hơn trong tương lai (Jonathan Lim, 2018: 108).

Tiếp đó, trong hai ngày 27 và 28/2/2019, Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều lần thứ hai được tổ chức tại Hà Nội (Việt Nam). Trái với mong đợi và hy vọng của cộng đồng quốc tế, Hội nghị kết thúc mà các bên không đạt được thỏa thuận và không có Tuyên bố chung. Tuy vậy, Hàn Quốc đã đánh giá cao những gì đạt được tại Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều lần hai tổ chức ở Hà Nội. Trong một tuyên bố sau khi cuộc gặp thượng đỉnh kết thúc, Hàn Quốc lấy làm tiếc vì hai bên không đạt thỏa thuận, song đánh giá rằng hai bên đã đạt “tiến bộ có ý nghĩa hơn bao giờ hết” (Thanh Hòa, 2019), khẳng định vai trò chủ động của Hàn Quốc trong việc tái lập quan hệ liên Triều tương lai.

2.1.4. Những hoạt động hợp tác khác

Cùng với ngoại giao song phương và đa phương được thực hiện trong khuôn khổ chính sách, các các kết hợp tác kinh tế - xã hội khác giữa Hàn Quốc - Triều Tiên cũng được triển khai, đưa tới những kết quả bước đầu. Ngày 21/9/2017, Hàn Quốc đã phê chuẩn kế hoạch viện trợ nhân đạo trị giá 8 triệu USD cho Triều Tiên thông qua các cơ quan của Liên hợp quốc. Theo đó, Hàn Quốc gửi các sản phẩm dinh dưỡng trị giá 4,5 triệu USD cho trẻ sơ sinh và phụ nữ mang thai ở Triều Tiên thông qua Chương trình Lương thực Thế giới (WFP) và các loại thuốc trị giá 3,5 triệu USD thông qua Quỹ Nhi đồng Liên hợp quốc (UNICEF) (baochinhphu.vn). Đây là lần viện trợ nhân đạo đầu tiên của Hàn Quốc dưới thời Tổng thống Moon Jae-in, đánh dấu việc nối lại viện trợ cho Triều Tiên kể từ khi bị ngừng vào tháng 12/2015.

Tiếp đó, tháng 4/2018, Tổng thống Moon đã cho mở phòng liên lạc liên Triều tại khu công nghiệp Kaesong vốn đang bị đóng cửa (mặc dù hoạt động giống như một đại sứ quán hơn là một cơ quan trao đổi kinh tế). Đến ngày 14/6/2018, hội nghị cấp tướng giữa Hàn Quốc - Triều Tiên được tổ chức. Hai bên đồng ý khôi phục đường dây liên lạc quân sự ở khu vực Đông - Tây. Cùng với đó, các cuộc đối thoại kinh tế về đường sắt, đường bộ và lâm nghiệp cũng được tiến hành. Trong hai ngày 26 và 28/6/2018, các phiên họp tiểu ban hợp tác đường sắt và đường bộ giữa Hàn Quốc - Triều Tiên đã đồng ý tiến hành khảo sát chung quy mô lớn tại các khu vực Triều Tiên để hiện đại hóa và nối kết hệ thống đường sắt và đường bộ. Tiểu ban hợp tác lâm nghiệp họp vào ngày 4/7/2018, đồng ý thực hiện phòng chống sâu bệnh chung tại các vùng biên giới và thúc đẩy dự án hiện đại hóa vườn ươm của Triều Tiên. Ngày 31/7/2018, các cuộc thảo luận tập trung vào việc phi quân sự hóa Khu vực An ninh chung (JSA), rút thử nghiệm các tiền đồn (GP) và ngừng các hành động thù địch trên biển Tây. Trước đó, ngày 22/6/2018, cuộc họp Ủy ban Chữ thập đỏ được tổ chức, hai bên đồng ý tổ chức sự kiện đoàn tụ gia đình ly tán tại Núi Kumgang từ ngày 20 đến 26/8/2018 (Kim Cha-jun, 2023: 150).

Để hiện thực hóa cho nội dung hợp tác, tháng 10/2018, hai miền Triều Tiên đã nối lại khảo sát đường sắt liên Triều nhằm chuẩn bị cho các phát triển trong tương lai về việc tái kết nối các tuyến đường sắt trên bán đảo. Chính quyền Moon với Bản đồ Kinh tế mới của bán đảo Hàn, thể hiện sự hợp tác giao thông ưu tiên với miền Bắc, thậm chí còn phân bổ 260 triệu USD trong ngân sách cho năm 2019 cho kết nối và hiện đại hóa đường sắt và đường bộ liên Triều (Vũ Hải Thanh, 2022: 28). Phía Triều Tiên cũng bày tỏ sự quan tâm đến dự án này và đã đồng ý thực hiện một nghiên cứu chung tại chỗ về các tuyến đường sắt và đường cao tốc của Triều Tiên. Kết quả là, trong 18 ngày (từ ngày 30 tháng 11 đến ngày 17/12/2018), Hàn Quốc và Triều Tiên đã cùng nhau kiểm tra tuyến đường sắt Gyeongui dài 400 km, nối Kaesong với

Sinuiju, và tuyến đường sắt Donghae dài 800 km từ núi Geumgangsan đến sông Tumen (nationalatlas.ngii.go.kr). Ngày 26/12/2018, tại Ga Panmun ở thành phố Kaesong đã diễn ra buổi lễ động thổ để kỷ niệm kết nối mạng lưới đường sắt của Hàn Quốc và Triều Tiên. Nhân mạnh ý nghĩa của sự kiện này, Bộ trưởng Giao thông Hàn Quốc Kim Hyun-mee bày tỏ: “Chúng ta đã tiến thêm một bước nữa, mở ra cánh cửa đóng chặt gần 70 năm... Chúng tôi hiểu rằng, việc kết nối đường sắt và đường bộ sẽ thúc đẩy giao lưu và hợp tác trong các lĩnh vực kinh tế, văn hóa, thể thao, du lịch, lâm nghiệp, y tế và nhiều lĩnh vực khác” (en.yna.co.kr).

Từ năm 2019, những cuộc đàm phán giữa các bên bị đình trệ mặc dù chính quyền Moon đã sử dụng nhiều kênh để khởi động lại. Tuy nhiên, phía Triều Tiên vẫn tiếp tục có những động thái quân sự, liên tiếp từ chối đối thoại, cắt đứt tất cả các đường dây liên lạc với Hàn Quốc từ ngày 9/6/2020 nhằm phản đối việc các nhà hoạt động dân sự Hàn Quốc tổ chức cho người tị nạn miền Bắc rải truyền đơn chống phá Triều Tiên (Trần Thị Mỹ Hoa, 2022: 42). Thậm chí, Triều Tiên còn dùng thuốc nổ cho phá hủy hoàn toàn tòa nhà Văn phòng liên lạc liên Triều ở Kaesong tháng 6/2020. Cùng với đó, sự lây lan toàn cầu của đại dịch Covid-19 tháng 2/2020 đã khiến cơ hội đàm phán bị hạn chế. Do không có khả năng thực hiện các biện pháp y tế công cộng, Triều Tiên đã chọn cách phong tỏa biên giới (M. Lundström, 2020). Đại dịch Covid-19 đã thu hẹp không gian để phục hồi quan hệ liên Triều vốn đang căng thẳng bằng cách có thể tạo cơ hội hợp tác y tế giữa hai miền, nhưng trên thực tế, không có bước tiến đáng kể nào thực chất. Cho dù có những tín hiệu “hâm nóng” quan hệ liên Triều như khôi phục đường dây nóng liên lạc vào tháng 7/2021 và tháng 10/2021, song đến trước khi Tổng thống Moon Jae-in kết thúc nhiệm kỳ tháng 5/2022, việc mang lại hòa bình thật sự trên bán đảo vẫn là một bài toán nan giải.

3. Nhận xét và kết luận

Như vậy, chính sách của Hàn Quốc đối với Triều Tiên dưới thời Tổng thống Moon Jae-in được hoạch định và thực thi linh hoạt, thích ứng với hoàn cảnh dựa trên những trao đổi chính trị, kinh tế, văn hóa thay vì theo chính sách cứng rắn của các chính quyền cánh hữu. Những nỗ lực kiên trì của chính quyền Moon nhằm chuyển “nguy cơ” thành “cơ hội” đã nhanh chóng thay đổi mối quan hệ liên Triều đang đi vào ngõ cụt. Từ phân tích trên, có thể nhận thấy những điểm khác biệt trong chính sách này so với chính quyền trước đó như sau:

Thứ nhất, các nhượng bộ về kinh tế. Hàn Quốc nhấn mạnh sẽ tập trung vào các biện pháp kinh tế và ngoại giao với Triều Tiên. Tuy nhiên, yêu cầu chính phía Hàn Quốc áp dụng là các nhượng bộ về kinh tế chỉ được cung cấp cho Triều Tiên khi Hội nghị Thượng đỉnh liên Triều diễn ra thành công (Bella Wardha Devita Sinuraya, Fahlesa Munabari, 2023: 251). Điều đó nhằm tránh phản đối từ người dân Hàn Quốc vốn ít ủng hộ viện trợ kinh tế cho Triều Tiên trước đây; đồng thời khắc phục hạn chế của Tổng thống Kim Dae-jung vốn thường xuyên cung cấp nhượng bộ kinh tế đến mức Triều Tiên lợi dụng để phát triển chương trình hạt nhân.

Thứ hai, hoạt động ngoại giao con thoi của Hàn Quốc nhằm giành thêm sự ủng hộ quốc tế để hỗ trợ tiến trình kiến tạo hòa bình trên bán đảo Triều Tiên. Hàn Quốc không tách mình ra khỏi liên minh với Mỹ và các bên khác mà duy trì quan hệ song phương để giữ sự hài hòa, không có xung đột lợi ích giữa các bên trên bán đảo Triều Tiên. Tuy nhiên, với nguyên tắc “Hàn Quốc dẫn dắt” thì không có hành động nào được thực hiện trên bán đảo Triều Tiên mà không có sự chấp thuận của Hàn Quốc, đồng thời gửi thông điệp tới người dân Hàn Quốc rằng nước này vẫn giữ vai trò lãnh đạo và không bị chi phối bởi các quốc gia khác. Thông qua đó, Tổng thống Moon Jae-in đã tích cực sắp xếp các cuộc họp với Triều Tiên, tạo cơ hội gặp gỡ các nhà lãnh đạo của nhiều quốc gia quan tâm đến bán đảo. Tổng cộng, Tổng thống Moon Jae-in có 15 cuộc điện đàm trực tuyến với Tổng thống Trump, 3 cuộc điện đàm với Chủ tịch Tập Cận Bình, 12 cuộc điện đàm với Thủ tướng Shinzo Abe, và 3 cuộc điện đàm

với Tổng thống Vladimir Putin (Bella Wardha Devita Sinuraya, Fahlesa Munabari, 2023: 250), góp phần tăng thêm cơ hội đạt được những giải pháp hòa bình cho hai miền Triều Tiên.

Chính sách của Hàn Quốc với Triều Tiên trong thời kỳ nắm quyền Tổng thống Moon Jae-in (2017 - 2022) trở thành một trong những trọng tâm đối ngoại mà sự nghiệp chính trị của ông đã nỗ lực theo đuổi. Nhờ thế, quan hệ liên Triều đã có những tiến triển rõ rệt. Không thể phủ nhận những nỗ lực và thành quả mà chính quyền Moon đạt được trong triển khai chính sách với Triều Tiên trong nhiệm kỳ của mình. Ba Hội nghị thượng đỉnh liên Triều được tổ chức liên tiếp trong một thời gian ngắn, đồng thời chính Tổng thống Moon Jae-in có công lớn trong việc thúc đẩy các hội đàm giữa nhà lãnh đạo Triều Tiên và Tổng thống Mỹ Donald Trump ở Singapore và Việt Nam là những minh chứng thuyết phục nhất, tạo điều kiện cho đối thoại và thúc đẩy hòa bình trên bán đảo. Cho dù không đạt được thành quả như mong đợi, song đây là kết quả từ nỗ lực của chính quyền Moon với cách tiếp cận cởi mở hơn khi coi Triều Tiên là một “đối tác tiềm năng” hơn là “đối thủ” đối đầu. Đồng thời là sự kế thừa, tiếp nối chính sách đối với Triều Tiên của các chính quyền Kim Dae-jung⁶ và Roh Moo-hyun⁷ vốn theo khuynh hướng tự do, với một số điều chỉnh cho phù hợp với thực tế. Đó là: mục tiêu đạt được hòa bình và thịnh vượng bền vững; tuyên bố sẵn sàng đối thoại để cải thiện quan hệ liên Triều, và đề xuất phương pháp tiếp cận từng bước nhằm đàm phán về phi hạt nhân hóa bán đảo Triều Tiên. Cho đến thời điểm hiện tại, dường như nhiều thỏa thuận trong các bản tuyên bố vẫn chưa có tiến triển đáng kể do nhiều nguyên nhân khác nhau, song có thể nhận thấy, đó là những bước tiến mới hướng tới sự hòa giải và hòa hợp giữa hai miền trong tương lai dưới chính sách Triều Tiên của Hàn Quốc.

Tài liệu tham khảo

Ali Vitali. (2018). President Trump agrees to meet with North Korea's Kim Jong Un. <https://www.nbcnews.com/politics/white-house/south-koreans-deliver-letter-trump-kim-jong-un-n855051>.

Bae Hyun-jung. (2017). Full text of Moon's speech at the Korber Foundation. <https://www.koreaherald.com/article/1382094>.

Bella Wardha Devita Sinuraya, Fahlesa Munabari. (2023). The Moonshine Policy: The Idiosyncrasy Factors of President Moon Jae-in in Improving Inter-korean Relations. *Intermestic: Journal of International Studies*. Volume 8. No.1. doi:10.24198/intermestic. 236-255.

Brendan Howe, Kyung Min Lee. (2016). Trustpolitik: The Failure to Build Trust in Inter-Korean Relations. *Journal of Peace and Unification*. Vol. 6. No. 2. 95-124.

Choe Sang-Hun. (2018). North Korea Hails “Openhearted Talk” With South Korean Envoys. <https://www.nytimes.com/2018/03/05/world/asia/south-korea-kim-jong-un-talks.html>

C. Knight. (2018). The Inter-Korean Summit Declaration of April 27, 2018: A Review in Detail. <http://www.comw.org/pda/fulltext/180427%20Panmunjeom%20Summit%20Declaration%20-%20review.pdf>

Grażyna Strnad. (2025). The Politics Of Inter-Korean Dialogue During The Moon Jae-in

⁶ Dưới thời Tổng thống Kim Dae-jung (1998 - 2003), chính sách của Hàn Quốc với Triều Tiên trở thành một hướng đi mới bằng chiến lược hòa giải và xây dựng. Triều Tiên lần đầu tiên không còn bị coi là “kẻ thù” cần “xóa bỏ” để thống nhất bán đảo Triều Tiên. Thay vào đó, Triều Tiên được coi là một đối tác tiềm năng, cùng tồn tại và hợp tác hướng đến một tương lai hòa bình và thịnh vượng chung. Điều này cũng bao gồm các nỗ lực thay đổi nhận thức của người dân Hàn Quốc về Triều Tiên và vấn đề bán đảo Triều Tiên (Norman D. Levin, Yong-Sup Han, 2002: 23).

⁷ Dưới thời Tổng thống Roh Moo-hyun (2003 - 2008), việc tiếp tục chính sách của Hàn Quốc với Triều Tiên đã được kế thừa. Hàn Quốc tiếp tục đẩy mạnh hợp tác kinh tế với Triều Tiên bằng việc mở cửa khu công nghiệp chung Keasong và khu du lịch tại núi Kumgang. Đồng thời Tổng thống Roh Moo-hyun muốn chính sách tiếp tục mở rộng trao đổi kinh tế, văn hóa giữa hai miền và giải quyết vấn đề hạt nhân bằng biện pháp hòa bình (Victor D. Cha, 2012: 148-151)

Administration: New Opportunities And Old Patterns. *Politeja*. No. 1(95). 27-47.

Hannes B. Mosler. (2022). Lessons Learned? South Korea's Foreign Policy toward North Korea under the Moon Jae-In Administration, *Institute of East Asian Studies*. University of Duisburg-Essen: Germany. 1-34.

Hà An. (2018). Cuộc gặp thượng đỉnh liên Triều lần thứ ba: Kỳ vọng xen lẫn bế tắc?. <https://tapchiconsan.org.vn/hoat-ong-cua-lanh-ao-ang-nha-nuoc/-/2018/53069/cuoc-gap-thuong-dinh-lien-trieu-lan-thu-ba-ky-vong-xen-lan-be-tac%3F.aspx>

<https://frstrategie.org/en/programs/korea-security-and-diplomacy-program/president-moon-s-berlin-initiative-based-upon-three-basic-strategies-peace-making-peace-keeping-and-peace-building>

http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/09/c_136882150_2.htm

<https://www.korea.kr/news/policyNewsView.do?newsId=148848672>

<https://baochinhphu.vn/han-quoc-vien-tro-8-trieu-usd-cho-trieu-tien-102227423.htm>

https://www.stripes.com/theaters/asia_pacific/2022-09-29/trump-kim-letters-north-korea-7509455.html

<https://www.theguardian.com/world/2018/may/26/kim-jong-un-moon-jai-in-korean-leaders-hold-surprise-meeting>

http://nationalatlas.ngii.go.kr/pages/page_1961.php

Jonathan Lim. (2018). The Singapore Summit Joint Statement: An Incremental Movement Toward Peace on the Korean Peninsula. *North Korean Review*. Volume 14. Number 2. 101-112.

Kim Cha-jun. (2023). 문재인 정부의 남북관계: 성과와 한계, *동북아연구*, 38권1호. 조선대학교 동북아연구소. 137-169 [Kim Cha-jun. (2023). Quan hệ liên Triều dưới chính quyền Moon Jae-in: Thành tựu và hạn chế. *Tạp chí Nghiên cứu Đông Bắc Á*. t.38. Số 1. Viện Nghiên cứu Đông Bắc Á, Đại học Chosun)].

Koreas hold symbolic groundbreaking ceremony for inter -S Korean railway and road project. <https://en.yna.co.kr/view/AEN20181226000854325>

Lê Nam. (2018). Thượng đỉnh liên Triều: những bước chân tiến đến hòa bình. https://cand.com.vn/So-tay/25GITHANG_-Thuong-dinh-Lien-Trieu-Nhung-buoc-chan-tien-den-hoa-binh-i475663/.

Ministry of Unification. (2022). Moon Jae-In's Policy on the Korean Peninsula. The Republic of Korea's Ministry of Unification. Retrieved August 7. <https://www.unikorea.go.kr/pdf>.

Ministry of Unification. (2021). Moon Jae-in's Policy on the Korean Peninsula. <https://www.unikorea.go.kr/unikorea/policy/koreapolicy/koreanpeninsula/1>.

M. Lundström. (2020). Inter - Korean Relations Amid COVID-19. *The Diplomat*. 14 IV.

Norman D. Levin, Yong-Sup Han. (2002), *Sunshine in Korea: South Korean Debate over Policies Toward North Korea*. Rand Corporation.

Park Jin Hee. (2021). Discourse Constructio.n of Inter-Korean Summits in South Korean Newspapers: A Diachronic Study. *Language & Communication*. vol. 78. no. 3. 19-34.

Ruediger Frank. (2017). Navigating Difficult Waters: President Moon Jae-in's Berlin Speech. <https://www.38north.org/2017/07/rfrank071017/>.

Thanh Hòa. (2019). Du luận thể giới về kết quả Hội nghị thượng đỉnh Mỹ - Triều lần thứ hai tại Hà Nội. <https://www.tapchiconsan.org.vn/web/guest/quoc-phong-an-ninh-oi-ngoai1/-/2018/54304/du-luan-the-gioi-ve-ket-qua-hoi-nghi-thuong-dinh-my---trieu-tien-lan-thu-hai-tai-ha-noi.aspx>.

Trần Thị Mỹ Hoa. (2022). Những dấu hiệu tích cực trong quan hệ liên Triều dưới thời Tổng thống Moon Jae-in. *Tạp chí Nghiên cứu Đông Bắc Á*. số 9(259). 41-48.

Victor D. Cha. (2012). *The Impossible State: North Korea Past and Future*. Random House.

Vũ Hải Thanh. (2022). Quan hệ hợp tác của Hàn Quốc với các nước trong Chính sách phương Bắc mới. *Tạp chí Nghiên cứu Đông Bắc Á*. số 12(262), 22-29.

W.J. Dziak. (2018). *Anatomia władzy totalnej, Przypadek Korei Północnej*, Warszawa.